

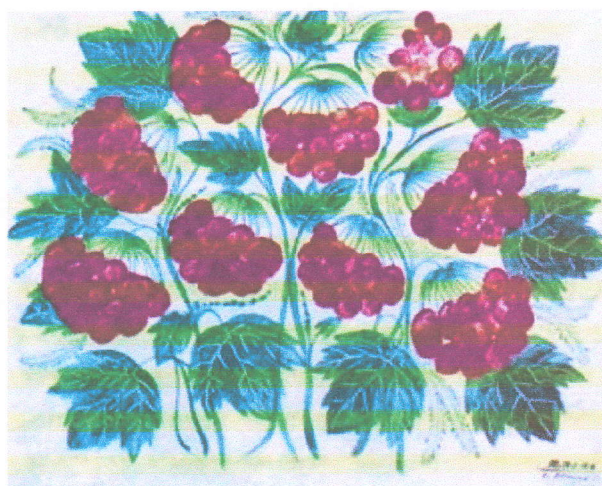
Міністерство освіти і науки

Відділ освіти Бучацької районної державної адміністрації
Тернопільської області

Бучацька ЗОШ Іст. № 1

48400, м. Бучач, вул. Шкільна, 9 тел. (035-44) 2-16-85

Дослідницько – пошуковий
проект
*«Калина – одвічний
символ України»*

Підготувала
Григоришин О.С.

Тип проекту

Інформаційний, творчий, культурологічний; міжпредметний (читання, українська мова, «Я і Україна», трудове навчання, образотворче мистецтво, музичне мистецтво); груповий; середньо тривалий.

Мета і завдання проекту

Збагатити учнів відомостями про калину і донести до них її символічний зміст, встановити зв'язок між літературою, музикою, природознавством; вдосконалювати навички виразного художнього читання поезії та ідейно-художнього їх аналізу.

Формувати в учнів життєві компетентності і навички пошукової діяльності; уміння досліджувати матеріали, спостерігати за рослинами, фіксувати результати. Розвивати пізнавальні інтереси до вивчення традицій українського народу. Розвивати усне і писемне мовлення; удосконалювати вміння працювати з додатковою літературою; збагачувати словниковий запас дітей, розвивати творчі здібності учнів.

Виховувати у дітей глибокі почуття любові до рідної землі, її культури, побуту, символів і звичаїв. Пробуджувати пізнавальні інтереси до історії української нації, бажання примножувати родинні традиції, берегти свою національну символіку та культуру. Виховувати почуття патріотизму, турботливого ставлення до природи, самостійність.

2

Мотивація пізнавальної діяльності

"Хто не знає свого минулого, той не вартий щасливого майбутнього", – писав відомий український поет Максим Рильський. І це справді так. Кожний народ має свої святині, свої символи, опоетизовані образи дерев, квітів, рослин, птахів, тварин.

Упродовж багатьох віків з покоління в покоління люди зберігали і примножували традиції українського народу, його довічні символи, серед яких одне з почесних місць займають рослини. Калина, верба, тополя, дуб, чорнобривці, мальви, барвінок, червона рута, волошки... Вони віддавна уособлюють красу України, духовну міць її народу, засвідчують любов до рідної землі.

Учні свято бережуть пам'ять своїх предків. Ми зібрали зразки усної народної творчості та літературні твори про один із найважливіших символів українського народу, української мови та літератури – калину.

Планування діяльності

Учасники проекту складають план своєї діяльності.

План

1. Обговорення теми проекту.
2. Визначення джерела необхідної інформації.
3. Об'єднання в групи.
4. Робота в творчих групах за спеціальними завданнями (4групи):

- «шукачі знань»
- «дослідники»
- «практики»
- «юні літератори»

Напрямки реалізації проекту

Група «Шукачі знань»

- досліджує види, розміри та зовнішній вигляд рослини;
- створює усний журнал;
- узагальнює матеріали дослідження для усного журналу.

Група «Дослідники»

- шукає цікаву інформацію калину;
- добирає малюнки та фотографії.

Група «Практики»

- готує матеріал для виготовлення поробок по темі;
- складає виставку робіт.

Група «Юні літератори»

- збирає зразки усної народної творчості та літератури;
- складає власні твори для усного журналу.

3

Виконання проекту

Дівчина-калина

Знають мене луг і води,
І криниці й огороди.
І дівчина мене знає,
В косу радо заплітає,
Сніг потане – я радію,
Розвиваюсь, зеленію.
В нічку зоряну, весняну.
Соловейків колихаю.
Одягаюсь білим цвітом,
Наливаюсь теплим літом.
Осінь холодом повіє.
Я шаріюсь - червонію.
Знають мене луг і води,
Діти мене певне знають,
Швидко загадку вгадають,
Бо нема тої людини,
Щоб не знала мене... (калини).

I. Інформація групи «Шукачі знань»

На всій планеті росте понад 200 видів калини, а в Україні — лише 8. Росте калина на території Західної Європи, Японії, Монголії та Африки.

Наукова назва калини походить від латинського слова, що означає в'язати або плести. Бо молоді гілки використовуються для виплітання кошиків, а також із них плели гірлянди, вінки. Квіти мають білий колір, бувають золотистого та рожевого кольорів.

Де ж полюбляє рости калина? Біля річок, на луках, у садках. Вона любить вологі ґрунти.

Цікава особливість у калини: вона має квітки двох видів: внутрішні дають плоди, зовнішні привертають увагу комах. Та не тільки яскрава краса привертає увагу. Всім відома цінність калини як лікарської рослини. Недаремно у народі кажуть: "Червона калина від 100 хвороб лікує".

Кожна господиня, обов'язково готувала калинові ліки на довгу зиму. Сушили її цвіт, ягоди, листя, гілочки й перетирали з медом, цукром. Калиновий чай — то був перший помічник при нежиті. Свіжі ягоди з медом або цукром та кип'яченою водою вживали при кашлі, серцевих захворюваннях.

А дівчата використовували ягоди калини для косметичних справ, соком стиглих ягід протирали обличчя, щоб красиве та рожеве було, адже калина — це символ дівочої краси.

Із плодів калини варять киселі, компоти, муси, печуть пиріжки і спеціальний хліб — калинники. Ще варять повидло, варення, мармелад, пастилу, соки, морси, приправи до м'ясних страв, екстракти.

Калину використовували як природний барвник. Так, відваром плодів фарбували шерсть у червоний колір, а відваром кори — в чорно-зелений колір. Сік плодів — це харчовий барвник. Деревина калини — прекрасний матеріал для виготовлення музичних інструментів.

*У калини китиці червоні,
У калини білі-білі квіти,
Я тримаю гілочку червону,
А здається — усміх України.*

II. Інформація групи «Дослідники»

Стала червона калина символом отчого краю, нашої рідної України. Її вишивали на рушниках, сорочках, скатертинах. Вишита сорочка, рушник та калина - з цього починається ненька-Україна.

Калина символізує материнство: кущ — сама мати; цвіт, ягідки — діти. Це також уособлення дому, батьків, усього рідного.

Калина символізує свято коляди, Різдва світу. Наруга над нею вкривала людину ганьбою, так само, як вбивство лелеки. Дітям, щоб вони не ламали калину казали: «Не ламайте калину, бо накликаєте морози». Справді калина цвіте вже на кінець весни, коли морози вже відходять.

Біля кожної хати на Україні обов'язково ріс кущ калини. Її червоні кетяги прикрашали хату; вони висіли під стріхою, їх клали у вікна між шибками на зиму. У найлютіші морози вони живили оселю теплом і красою. Коли починали будувати хату, калину садили біля вікна застільного. Казали, що це символ любові, мудрості. Зробіть і ви маленьке добре діло, посадіть кущик калини.

1. Посадіть калину коло школи,
Щоб на цілий білий світ
Усміхалась щиро доля,
Материнський ніжний цвіт.

2. Посадіть калину на городі,
Щоб завітнула земля!
Із роси – пречиста врода,
З неба – почерк журавля.

3. Посадіть калину коло тину,
Щоб злагода цвіла.
Буде щедрою родина,
Буде честь їй і хвала.

4. Посадіть калину коло хати,
Щоб на всеньке, на життя!
Стане кожен ранок святом,
Дітям буде вороття.

5. Посадіть калину в чистім полі,
Хай вона освятить час!
Рід наш любить дуже волю,
Хай же й воля любить нас!

6. Посадіть калину коло школи.
А щоб цвіт її не стерся,
Не зів'янув в спориші.
Посадіте коло серця,
Щоб цвіта вона в душі.

Досі існує повір'я: якщо вирізати з калини сопілку, то в сім'ї з'явиться продовжувач роду — син.

З калини робили колиски для немовлят, прикрашали світлиці.

На калині мене мати колихала,
Щастя, долі в чистім полі виглядала,
Ой, калинонько червона, нахилися,
Від землі ти сили-соку наберися.

Калина — це слава рідної землі, отчого краю, батькової хати.

Калина — це той символ, що пам'ять людську береже, нагадуючи про милий край, це символ безсмертя.

Калина — це символ мужності й незламності духу в боротьбі за незалежність рідного краю.

Червоні плоди калини здавна символізували мужність людей, які проливали кров за Батьківщину. Її саджали на могилах тих, хто боровся за волю та незалежність українського народу як символ вічної людської пам'яті та незнищенності народу. Якщо ви візьмете в руки ягідку і виймете плід — сплюснете насінину, — то за формою вона нагадає вам людське серце.

*Ой у лузі червона калина похилилася,
Чогось наша славна Україна зажурилася.
А ми тую червону калину підіймемо,
А ми нашу славу Україну, гей, гей, розвеселимо*

Коли в давнину козак вирушав у дорогу, мати напувала його калиновим часм і давала з собою хліб з калиною, а наречена прикріплювала до коня гілочку, щоб нагадувала козаку домівку, матір, кохану, його рідну мову.

На початку літа кущі калини вкриваються безліччю білих суцвіть серед зеленого листя й стоять, привертаючи зір кожного, ніби наречена в білосніжній сукні. Завдяки такому ніжному цвітінню калина стала символом дівочої краси, чистоти й кохання, свідком дівочих радощів і смутків. Дівчата довіряли їй найпотаємніші мрії.

Дуже гарною буває калина не тільки навесні, а й восени, коли вкривається яскраво-червоними кетягами ягід, що нагадують корали. Плоди на гілках калини зберігаються дуже довго. Ягоди залишаються свіжими всю зиму.

Збирати калину до лісу або до річки ходили дівчата, як на свято. Вважалося, що дівчина, яка першою побачила кущ калини, буде щасливою. Навколо куща дівчата водили хороводи, співали пісень, славили красу Калини та кликали свою долю. Першу гілку чіпляли за ікону і на причілку хати. Це означало, що в хаті живе дівчина на виданні.

Пісня «Ой є в лузі калина»

Не обходився без калини і такий важливий обряд, як весілля. У багатьох весільних піснях є слова про калину. Найдорожчих гостей зустрічали короваєм, прикрашеним калиною. Перед молодими на столі ставили букет із гілочок дуба та калини. І на весільному рушнику вишивали калину з дубом як символи дівочої краси і ніжності та чоловічої сили і міцності.

III. Група «Практики». Виготовлення та створення виставки дитячих робіт.

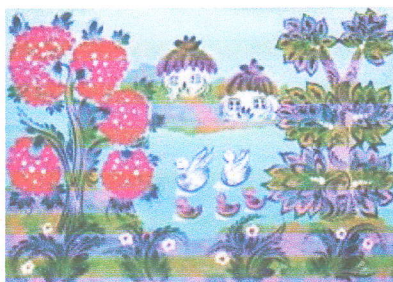
IV. Літературна сторінка. Презентація власних творів (сенканів).

Калина – дсрво постичнс. Калиновий цвіт – привітнс вітання дочки до матері. Нахилені гілки – печаль. Зраджена жінка – зламана калина. Красень – син – матір'ю порівнюється з калиною.

Калину оспівують у піснях, про неї складено легенди. В одній із них розповідається про те, як вродлива дівчина Калина завела у болото ворогів-бусурманів. Багато з них загинули, але загинула і молода красуня. На місці її загибелі виріс кущ, який на честь дівчини і назвали калиною.

Було це дуже давно, коли на нашу землю хто тільки не нападав. Ось налетіли одного разу турки, а з ними й греків чимало. Розлетілась тоді чутка, що головного їхнього воєводу грека - поранено отруйною стрілою. Тому, хто його вилікує, обіцяли таку нагороду, яку загадає. Але ніхто не міг. Тоді прийшла в табір дівчина в убогій одежі, але дуже гарна і горда. Звалася Пелагея... Вона пообіцяла вилікувати грека, але взамін він мусить поклястися, що більше не прийде на нашу землю. Так і сталося. Грек забрав Пелагею у Грецію, і була вона там царицею трав - називалася Панацея... У Пелагеї була сестра Килина. Прощаючись із сестрою, Пелагея сказала: Твоїм ім'ям, сестро, назву оцю рослину, яку найбільше люблю, бо росте вона в наймальовничіших куточках, над чистими струмками, в тихих гаях. Коли цвіте вона, то найспівучіший птах соловей прославляє її красу, а восени на ній горять дивні кетяги ягід, налитих ніби самою кров'ю щедрої нашої землі, і ті ягоди повертають здоров'я людині. Буде вона зватися Килина, Калина...»

Оспівана калина у поезіях Т. Г. Шевченка, І. Франка. У “Кобзарі” слово “калина” зустрічається 360 разів! Красу рідної природи Тарас Шевченко подає через поетичний образ калини.

Зацвіла в долині
Червона калина,
Ніби засміялась
Дівчина – дитина.
Любо-любо стало,
Пташечка зраділа
І защебетала.

У своїй творчості до калини зверталась і Леся Українка. У своїй драмі «Лісова пісня» вона 4 рази звертається до образу калини.

Калина в неї живуча, гірка і солодка, безсмертна, як Україна.

Прикмети

Як цвіте калина – сій гарбузи.
Якщо на калині багато ягід - зима буде холодна.

Приказки

Любуйся дитиною, коли росте, а калиною, коли цвіте.
Посаджена калина біля хати принесе щастя в сім'ю.
Стоїть у дворі дівонька, як над ставом калинонька.
У лузі калина з квіточками, неначе матуся з діточками.
Україна, мов калина.

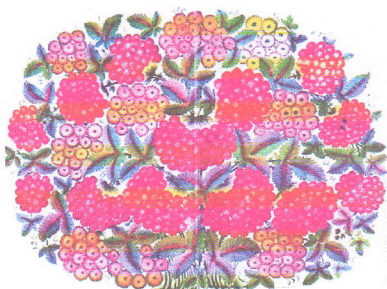
Калина надихає і сучасних поетів.

Зимова калина

Все жахав мороз калину:
— Побілієш ти, як сніг,
Заморожу до загину. —
Заморозити ж не зміг.
Червоніла, пламеніла,
Г'рона жевріли як жар.
Не лякалась, не біліла —
Не калина, а пожеар.
А коли прибігли діти,
Любо мовила вона:
— Ви мене в коші беріте,
Я морожена — смачна.
Зустрічали з тиріжками
Свій Новий щасливий рік...
І солодкими цівками
Лився їм на губи сік.

Платон Воронько

Про калину не тільки складено багато віршів, пісень, а й написано картин художниками. Особливо часто зустрічається калина в орнаменті петриківського розпису.

Презентація учнівських сенканів про калину (вибірково).

1. Калина.

Червона, пишна.

Зацвіла, розквітла, похилилася.

Це моя рідна земля.

Символ.

2. Калина.

Солодка, гірка.

Пишасться, червоніс, звеселяс.

Рослина – символ батьківської оселі.

Пам'ять.

3. Калина.

Поетична, рідна.

Посадили, пам'ятати, оберігати.

Краса і врода Батьківщини.

Матуся.

Оцінка результатів проекту

Протягом всієї роботи над проектом діти періодично оцінювали свою діяльність: вибір теми, учнівську активність у ході обговорення основних напрямків роботи; оригінальний підхід до виготовлення поробок; розкриття теми проекту у власних творах.

9

Презентація проекту

Під час презентації проекту кожна група демонструвала свій матеріал, звітувала про активну (пасивну) участь кожного учасника на певному етапі роботи. У кінці вирішили створити інформаційний фотоальбом.

Підсумок

Куш калини біля материнської чи бабусиної домівки – це не тільки окраса. У ньому глибинний зміст. Це наш символ. Наш духовний світ. Наша спадщина, яка опредметнює духовний потяг до рідної землі, свого берега, своїх традицій.

Тож бережіть калину, любуйтеся її цвітом і плодом. І пам'ятайте, що у злих, недобрих людей калина не росте. Будьте добрими і чуйними, посадіть біля своїх осель калину. Хай цей диво-куш прикрасить ваш дім, хай у ньому соловейко зів'є собі гніздечко і співає вам пісню про незнищенність нашого українського народу.